

CZU 336.712(100+477)

BĂNCILE COOPERATISTE ÎN SISTEMUL RELAȚIILOR DE COOPERARE: ABORDAREA MANAGEMENTULUI PUBLIC*

Prof. asoc. drd. Serghii PRYLIPKO
Academia Națională de Administrare Publică
de pe lângă președintele Ucrainei
agroadvic@ukr.net

Prof. univ. dr. Nataliia VASYLIEVA,
Academia Națională de Administrare Publică
de pe lângă președintele Ucrainei
vasilyeva.nadu@gmail.com

Elementele specifice ale experienței străine, de funcționare a băncilor cooperatiste pentru servicii financiare și de credit, ar trebui să fie utilizate pentru producătorii agricoli și populația rurală din Ucraina. Aceasta va rezolva problemele actuale de obținere a investițiilor și împrumuturilor pentru sectorul agrar al economiei naționale și va oferi servicii financiare producătorilor și rezidenților din zonele rurale. O analiză a experienței străine a băncilor cooperatiste permite identificarea practicilor pozitive de implementare a acestora în Ucraina. Metodologia se bazează pe principiile general acceptate ale cercetării comprehensive. Conținutul conceptului de „bancă cooperatistă” este prezentat în procesul de realizare a scopului declarat. Sunt rezumate opiniile cercetătorilor cu privire la aspectele de cercetare. Se dezvăluie principiile și factorii care influențează dezvoltarea băncilor cooperatiste. Sunt prezentate aspectele practice ale băncilor cooperatiste din străinătate. Fezabilitatea dezvoltării lor în Ucraina este fundamentată.

Cuvinte-cheie: *bancă cooperatistă, cooperare, teritorii rurale, investiții, relații de cooperare, servicii financiare.*

JEL: G21, P13.

CZU 336.712(100+477)

COOPERATIVE BANKS IN THE SYSTEM OF COOPERATIVE RELATIONS: PUBLIC- MANAGEMENT APPROACH*

Assoc. Prof., PhD cand. Serghii PRYLIPKO,
National Academy for Public Administration
under the President of Ukraine
agroadvic@ukr.net

Professor, PhD Nataliia VASYLIEVA,
National Academy for Public Administration
under the President of Ukraine
vasilyeva.nadu@gmail.com

Particular elements of the foreign experience of cooperative banks functioning for financial and credit services should be used for agricultural producers and rural population of Ukraine. This will solve the actual problems of obtaining investments and loans for the agrarian sector of the national economy and provide financial services to producers and residents of rural areas. An analysis of foreign experience of cooperative banks allows identifying positive implementation practices in Ukraine. The methodology is based on the generally accepted principles of comprehensive research. The content of the concept of “cooperative bank” is disclosed in the process of achieving the stated purpose. The views of scholars on research issues are summarized. The principles and factors influencing the development of cooperative banks are revealed. The practical aspects of cooperative banks abroad are presented. The feasibility of their development in Ukraine is substantiated.

Keywords: *cooperative bank, co-operation, rural territories, investments, cooperative relations, financial services.*

JEL: G21, P13.

* Lucrarea a fost prezentată în cadrul Conferinței Științifico-Practice Internațională „Controlul intern în cadrul instituțiilor financiare în contextul noului cadru de reglementare și al provocărilor tehnologice”, 22-23 martie 2019/ The paper was presented at the International Scientific and Practical Conference “Internal Control in Financial Institutions in the Context of the new Regulatory Framework and Technology Challenges”, 22-23 March 2019.

Introducere

Cooperarea autorităților publice cu subiecții relațiilor de cooperare pe baza parteneriatului public-privat constă în introducerea de mecanisme, instrumente și pârghii eficiente ale politicii regionale de stat, care, ținând cont de abordarea orientată spre proiect, vizează creșterea nivelului dezvoltării socio-economice a comunităților rurale, resursele naturale și protecția mediului. Combinarea soluțiilor de gestionare într-un sistem echilibrat de indicatori economici, sociali și de mediu pentru a obține rezultatul scontat, asigură o dezvoltare durabilă a teritoriilor ca bază pentru funcționarea lor echilibrată. Prin intermediul parteneriatelor public-privat, autoritățile locale pot delega unele dintre responsabilitățile lor cooperativelor de servicii și le pot susține prin finanțarea programelor sociale și economice pentru dezvoltarea rurală integrată, inclusiv prin programe de dezvoltare specifice și prin sprijinirea entităților cooperative durabile.

Asigurarea dezvoltării durabile a teritoriilor poate fi realizată prin stimularea activității cooperativelor de servicii din mediul rural, care trebuie să fie activizată pentru rezolvarea următoarelor probleme: asigurarea ocupării forței de muncă a populației rurale și creșterea veniturilor acesteia; dezvoltarea agriculturii de înaltă productivitate; dezvoltarea infrastructurii industriale și sociale a satului, care contribuie la îmbunătățirea calității vieții (transport, infrastructură informațională, comerț, servicii comunale, sănătate și educație, instituții sociale, culturale și educaționale etc.); diversificarea economiei rurale prin furnizarea serviciilor necesare populației rurale; creșterea activității economice în afara sectorului agricol; promovarea introducerii și utilizării tehnologiilor de economisire a resurselor, de reducere a consumului de energie, de protecție și restaurare a resurselor naturale, de energie alternativă, de producție a produselor ecologice; creșterea atractivității vieții și crearea unei imagini originale a așezărilor rurale; dezvoltarea serviciilor de gospodărie comună și construcție a locuințelor; realizarea unei politici demografice eficiente; reglementarea fluxurilor

Introduction

The cooperation of public authorities with the persons involved in cooperative relations on the basis of private public partnership is due to the introduction of effective mechanisms, tools and levers of state regional policy, which, taking into account the project-oriented approach, are directed at increasing the level of social and economic development of village local communities, appropriate use of natural resources and environmental protection. In managing decisions of such a balanced system, combining the indicators of economic, social and environmental achievement of the result, we have an indication of the stable development of territories as the basis of their balanced functioning. Through public-private partnerships, local authorities can transfer some of their responsibilities to cooperative companies and support them, sponsoring their social and economic programs of complex rural development, including programs of targeted development and support of stable cooperative development.

Ensuring stable development of rural territories can be achieved owing to activation of cooperative institutions in rural areas, which should be activated for solving the following problems: ensuring employment of the rural population and raising its income; development of high-productivity agriculture; development of industrial and social infrastructure of the village, which contributes to the improvement of life quality (transport, information infrastructure, trade, communal services, health and education, social, cultural and educational institutions, etc.); diversification of the rural economy by providing the necessary services for the rural population; increasing of economic activity outside the agricultural sector; promotion of the introduction and use of resource-saving, low-waste technologies, protection and restoration of natural resources, alternative energy, production of environmentally safe products; increasing the attractiveness of living and creating an original image of rural settlements; development of housing and communal services and housing

migratorii; crearea unei structuri eficiente de gestionare rurală la toate nivelurile autorităților publice, în special, în cadrul organelor autogovernării locale axate pe abordarea problemelor ce țin de populația rurală [1, p. 136-137].

Trebuie remarcat faptul că în Concepția reformării autonomiei locale și a organizării teritoriale a puterii în Ucraina, printre competențele importante ale nivelului de bază la nivel local, se numără: dezvoltarea infrastructurii locale, în special a rețelilor de drumuri, apă și canalizare, încălzire, gaz, electricitate rețele de informare, obiective sociale și culturale; soluționarea problemelor de dezvoltare a teritoriului; amenajarea peisagistică a teritoriului; furnizarea de servicii locativ-comunale (apă și canalizare, alimentarea cu energie termică, exportul și eliminarea deșeurilor, întreținerea clădirilor și a structurilor, ariilor comunale învecinate cu proprietatea comună în mod centralizat); organizarea transportului de călători pe teritoriul comunității; întreținerea străzilor și a drumurilor în așezări; asigurarea asistenței sociale prin intermediul centrelor teritoriale. În opinia noastră, datorită transferului parțial al împuternicirilor către cooperative, autoritățile locale vor putea să rezolve problema furnizării acestor servicii locuitorilor locali, dar, în acest scop, este necesar să se creeze un sistem adecvat de sprijin financiar și de credit, care să funcționeze într-un cadru legal [2].

Mecanismul financiar și de credit al administrației publice a cooperativelor de servicii și dezvoltare în municipalitățile rurale implică utilizarea diverselor instrumente, pârghii și stimulente pentru a satisface nevoile esențiale ale participanților angajați în relațiile de cooperare în domeniile ce țin de investiții, de credit, politică fiscală, vamală și reglementarea tarifelor, de asigurare, bugetare, prin punerea în aplicare a programelor de dezvoltare a cooperativelor de servicii din mediul rural finanțate din bugetul de stat și bugetele locale. Finanțarea și creditarea membrilor cooperativelor, prin intermediul băncilor cooperatiste, constituie componentele principale ale unui astfel de mecanism. Acestea sunt formate din structuri teritoriale de orice formă de

construction; realization of effective demographic policy; regulation of migratory flows; creation of an effective rural management structure at all levels of public authority, in particular in local self-government bodies, focused on solving problems of village population [1, p. 136-137].

It should be noted that in the Concept of reforming local self-government and territorial government organization in Ukraine besides the main responsibilities of authorities of local basic level there is the provision of: development of local infrastructure, in particular roads, nets of water, heat, gas, electricity and drainage, information networks, objects of social and cultural purpose; solution of problems in building-up territories; landscaping of the territory; provision of housing and communal services (centralized water, heat supply and drainage, waste removal and disposal, maintenance of buildings and structures, including communal areas of communal property); organization of passenger transportation on the territory of the community; streets and roads maintenance in settlements; provision of social assistance through territorial centers. In our opinion, owing to the partial transfer of responsibilities to cooperatives, local authorities will be able to solve the problems of providing such services to local residents, but for this purpose it is necessary to create an appropriate system of financial and credit support that would work in the legal field [2].

The financial and credit system of public management for the development of cooperative institutions in rural communities involves the use of various tools, levers and stimulus to meet the necessary needs of participants in cooperative relations in the areas of investment, lending, tax policy, customs tariff regulation, insurance, budgeting through the introduction of targeted programs for the development of cooperative institutions of rural areas, which are financed from the state and local budgets. The financial and lending of participants of cooperative relations through cooperative banks is one of the main components of such a system. They are formed by territorial structures of any form of

proprietate și forma organizatorică pe bază de cooperare, pe baza aderării voluntare și asocierea membrilor la acțiuni monetare și de credit în comun. Astfel de instituții financiare și de credit trebuie să reprezinte baza împrumuturilor pentru producătorii agricoli mici și mijlocii, precum și pentru diferite sectoare ale populației rurale, deoarece clienții lor acționează simultan ca membri, iar activitățile lor sunt în conformitate cu principiile cooperării.

Sarcina prioritară pentru dezvoltarea sectorului agrar din Ucraina trebuie să-o constituie formarea unui sistem eficient de funcționare a băncilor cooperatiste. Prin concurența cu băncile comerciale pe piața serviciilor financiare, acestea îi vor determina pe producătorii agricoli să fie mai loiali clienților lor în zonele rurale, vor diversifica condițiile de creditare și vor reduce ratele dobânzilor la împrumuturi. În acest scop, este foarte important să se utilizeze experiența de funcționare a sistemului de cooperare în domeniul creditării din statele membre ale UE, ceea ce va permite împrumutarea principalelor sale elemente pentru crearea unui sistem similar de creditare a cooperativelor de servicii în stat.

Materiale și metode de cercetare

Baza procesului modern de administrare în complexul agroindustrial trebuie să fie dezvoltarea și luarea deciziilor pe baza predicției, a prevenirii riscurilor, a abordărilor sistemice și situaționale. Este necesară o analiză aprofundată și asumarea de riscuri, definirea responsabilității angajaților, delimitarea funcțiilor între subiecții și obiectele administrării. În timpul cercetării, s-a recurs la diverse metode de cunoaștere științifică, în special, la analiza sistemului și abordarea sistematică a rezolvării problemei. Cele mai importante principii ale analizei sistemului sunt: identificarea și formularea clară a obiectivelor, luarea în considerare a problemei în ansamblu, identificarea consecințelor și interconectarea fiecărei soluții, analiza modalităților alternative de atingere a obiectivelor, unitatea de analiză și sinteză, identificarea legăturilor și interacțiunea acestora. Abordarea sistemică contribuie la formarea unei politici agrare bine

ownership and organization on a cooperative basis on the basis of voluntary membership and association of participants' share contributions for joint monetary and credit activities. Such financial and credit institutions should be the mainstay of lending to small and medium-sized agricultural producers, as well as different sectors of the rural population, so long as their clients simultaneously act as members, and their actions meet the principles of cooperation.

The formation of an effective system of operation of cooperative banks should become a priority task for the development of the Ukrainian agrarian sector. By competing with commercial banks on the financial service market, they will become more loyal to their clients in rural areas, diversify credit conditions and reduce interest rates on loan use. To achieve this, it is very important to use the experience of function of the credit cooperation system in the EU member states, which will enable to borrow its main elements to create a similar system of crediting of cooperative institutions in the state.

Research methods

The basis of the modern management process in the agro-industrial complex should be the development and decision-making on the basis of prediction, risk prevention, using system and situational approaches. It is necessary to take into account the risk and make its thorough analysis, to define of employee responsibilities, and make the separation of functions between subjects and objects of management. During the research, various methods of scientific knowledge were used, in particular, system analysis and a systematic approach to solving the problem. The main principles of system analysis are: the identification and clear formulation of targets, the consideration of the problem as a whole, the identification of the consequences and interconnection of each solution, the analysis of alternative ways to achieve goals, joining the analysis and synthesis, the identification of links and their cooperation. The system approach supports the formation of a well-balanced agrarian policy, taking into account

echilibrate, ținând cont de interesele membrilor organizațiilor cooperative. O dezvoltare echilibrată a cooperativelor de servicii din zonele rurale este posibilă numai cu combinarea optimă a mecanismelor cu pârghiile de reglementare de stat. Analiza anumitor componente ale mecanismului financiar și de credit (băncile cooperatiste locale) și combinarea acestora în sistem (băncile cooperatiste regionale) asigură un efect sinergic pe baza funcționării unui sistem național unificat de cooperare în domeniul creditului. Adică, componentele individuale, care se afectează reciproc, pot obține împreună un efect mai mare decât o operațiune separată. Efectul sinergic al bunei funcționări a sistemului financiar și de credit contribuie la dezvoltarea durabilă a zonelor rurale. În special, pentru membrii cooperativelor, aceasta se măsoară prin indicatori de satisfacere a nevoilor personale și public-economice, sociale și de mediu ale unei comunități care dorește să trăiască în condiții mai bune.

Rezultate și discuții

Astăzi, în Europa, există aproximativ 176,5 mii de întreprinderi cooperative cu o cifră de afaceri totală de 1005 miliarde de euro, care au atras 141,5 milioane de membri și au 4,7 milioane de angajați. Dintre acestea, 131,1 mii de cooperative, cu o cifră de afaceri de 992,7 miliarde de euro, se află în UE, atrăgând 127,6 milioane de membri și angajând 4,4 milioane de persoane. Cea mai mare pondere a organizațiilor cooperative o au cele concentrate în sectorul agrar: 9,6 milioane de membri constituie 51,4 mii cooperative agricole cu o cifră de afaceri anuală de 347 de miliarde de euro, angajând 675,6 mii de persoane. Din cele 13,0 milioane de fermieri, 6,3 milioane (47,7%) cuprind 21,6 mii cooperative agricole, volumele lor de prelucrare și comerț fiind de 40,0% din cifra de afaceri totală [3].

Se constată că, în condițiile moderne, sectorul agrar din UE se dezvoltă rapid datorită furnizării eficiente de fonduri și credite către agricultori prin sistemul băncilor cooperatiste, întrucât buna funcționare a mecanismului financiar și de credit este una dintre condițiile pentru funcționarea eficientă a cooperativelor agricole.

the interests of the participants of cooperative organizations themselves. A balanced development of the cooperative institutions of rural areas is possible only with the optimal combination of mechanisms with the levers of state regulation. The analysis of individual components of the financial and credit mechanism (local cooperative banks) and their combination in the system (regional cooperative banks) ensures the emergence of a total positive effect on the basis of the functioning of a single national system of credit co-operation. That is, individual components, operating with one another, can together achieve greater effect than for a separate operation. The synergistic effect of the proper functioning of the financial and credit system contributes to the stable development of rural areas. In particular, for members of cooperatives, it is measured by indicators of satisfaction of the personal and social economic, social and environmental needs of a community that aims to live in better conditions.

Results and discussions

There are about 176,500 cooperative enterprises in Europe today with a total turnover of EUR 1,005 billion, where involved 141.5 million members and 4.7 million people are employed. Of these, 131.1 thousand cooperatives with a turnover of EUR 992.7 billion are located in the EU, attracted 127.6 million members and employed 4.4 million people. The largest part of cooperative organizations has concentrated its activities in the agrarian sector: 9.6 million members make up 51.4 thousand agricultural cooperatives with an annual turnover of 347 billion Euros, employed 675.6 thousand employees. Of the 13.0 million farmers, 6.3 million (47.7%) comprise 21.6 thousand agricultural cooperatives; their level of processing and trading makes up to 40.0% of the total turnover [3].

It is considered that in modern conditions, the agrarian sector in the EU develops rapidly due to the effective financial and credit provision of farmers through the system of cooperative banks, as the proper functioning of the financial and credit mechanism is one of the conditions for the

În Italia, agricultorii primesc până la 30% din capitalul total, 40% în Anglia, Franța și 50% în Germania. În general, aproximativ 75% dintre producătorii agricoli din țările UE folosesc serviciile băncilor cooperatiste, care se caracterizează printr-un nivel ridicat de ramificare. Acest lucru este confirmat de faptul că, în țările Uniunii Europene, există aproximativ 4200 de bănci cooperatiste cu 65 de mii de sucursale, care reunesc peste 60 de milioane de membri, își acoperă serviciile cu aproximativ 20% în toate statele membre ale UE și servesc până la 180 de milioane de clienți. Acestea sunt stabile din punct de vedere financiar, iar riscul falimentului lor este mai mic decât cel al băncilor pe acțiuni.

Majoritatea băncilor cooperative sunt implicate în comerțul local de producție: achiziționează produse agricole, comercializează produse agricole și finanțează operațiuni cu echipamente agricole. Operațiunile de împrumut pentru marile întreprinderi agricole, industria alimentară, comerțul, industria prelucrătoare, în măsura în care aceste organizații nu pot fi întreținute de băncile cooperatiste locale, sunt efectuate de băncile cooperatiste regionale.

Relațiile dintre clienții, care acționează în același timp în calitate de membri, se bazează pe principiile de încredere reciprocă și de auto-ajutorare. Trebuie remarcat faptul că sistemul modern de creditare a cooperării continuă să funcționeze pe principiile formate la mijlocul secolului al XIX-lea în Germania, unde acționau două modele – societățile lui G. Schulze-Deliche și F.V. Raiffeisen. Principala diferență între modelele clasice a fost aceea că cooperativele orășenești ale lui G. Schulze-Deliche au constituit un fond de împrumut în detrimentul contribuțiilor membrilor lor, iar compania V. Raiffeisen a creat un fond similar pe baza unui împrumut de stat luat sub răspunderea comună a tuturor membrilor.

Trebuie remarcat faptul că principalele avantaje ale băncilor cooperatiste constă în:

- sistemul de ramificație, care permite optimizarea fluxurilor financiare, distribuirea eficientă a riscurilor, reducerea costurilor, optimizarea gamei de operațiuni bancare,

effective operation of agricultural cooperatives. In Italy, farmers receive up to 30% of their total capital, 40% in England and France, and 50% in Germany. In general, about 75% of agricultural producers in EU countries use services of cooperative banks, which are characterized by high level of branching. It is confirmed by the fact that in the countries of the European Union there are about 4200 cooperative banks with 65 thousand branches, which bring together more than 60 million participants, cover their services by about 20% in all EU member states and serve up to 180 million customers. They are financially stable, and the risk of their bankruptcy is less than it could be with joint-stock banks.

Most co-operative banks are involved in local production trade: they purchase agricultural products, make marketing of agrarian products and finance operations with farm equipment. Lending operations for large agricultural enterprises, the food industry, trade, processing industries to the extent that these organizations cannot be serviced by local cooperative banks are carried out by regional cooperative banks.

Relationships between clients who act as members at the same time are based on the principles of trust and self-help. It should be noted that the modern credit system of cooperation continues to operate on the principles which were formed in the middle of the nineteenth century in Germany, where two models were operating in parallel – the company of G. Schulze-Delich and F. V. Raiffaisen. The main difference between the classical models was that the city cooperatives of G. Schulze-Delich formed a loan fund at the expense of contributions from their members, and the company of V. Raiffaisen created a similar fund on the basis of a state loan taken under the joint responsibility of all members.

It has to be indicated that the main advantages of cooperative banks include:

- branching system, which allows to optimize financial flows, distribute risks efficiently, reduce costs, optimize the range of banking operations, maximally protect

- protecția maximă a infrastructurii cooperative împotriva efectelor nedorite asupra mediului;
- sustenabilitatea bazei de resurse și a sistemului de refinanțare;
- disponibilitatea fondurilor de garanție intrasistem, fondurile care asigură reabilitarea financiară a cooperativelor;
- protecția drepturilor de proprietate ale membrilor instituțiilor;
- securitatea sistemului împotriva efectului de „domino”, datorită informațiilor concentrate la nivel regional asupra situației financiare reale a băncilor cooperatiste locale;
- asigurarea accesului nestingherit al membrilor instituțiilor și al publicului larg, în special în zonele rurale, la serviciile financiare;
- consolidarea internă și respectarea principiilor fundamentale de cooperare [4, p.150].

Băncile cooperatiste au o strategie mai puțin riscantă în operațiunile lor și, prin participarea acționarilor, sunt mai stabile decât băncile comerciale. Banca cooperatistă, în dependență de funcțiile, metodele și tehnologiile sale, aproape că nu diferă de cea comercială. Cu toate acestea, activitățile sale se bazează pe principiul cooperării financiare și alte norme juridice. Spre deosebire de banca comercială, banca cooperatistă nu desfășoară activități antreprenoriale și nu obține un profit. În acest sens, în majoritatea țărilor lumii, cooperativele au statut de organizații non-profit, nu sunt supuse impozitului pe profit (venit) și sunt scutite de multe impozite și taxe.

Trebuie remarcat faptul că relațiile cu acționarii și consumatorii se bazează pe stabilitate și fiabilitate pe termen lung, ceea ce permite acumularea unor volume semnificative de contribuții ale micilor investitori și ale clienților permanenți. Băncile se specializează în acordarea de împrumuturi întreprinderilor mici și mijlocii ale acționarilor lor, ținând cont de nevoile acestora. Scopul principal al activității nu este de a obține profituri, ci de a organiza asistență financiară reciprocă a membrilor săi.

- co-operative infrastructure from unwanted environmental impacts;
- stability of the resource base and refinancing system;
- availability of internal-system guarantee funds, means of which provide financial rehabilitation of cooperatives;
- protection of property rights of members of institutions;
- protection of the system from the effect of “domino”, thanks to concentrated information at the regional level about the real financial situation of local cooperative banks;
- ensuring the access without interference for the members of institutions and for the general public, especially in rural areas, to financial services;
- internal consolidation and keeping on fundamental cooperative principles [4, p.150].

Cooperative banks have a less risky strategy in their operations, and, due to the share participation, they are more stable than commercial banks. The cooperative bank does not differ greatly from the commercial bank in its functions, methods and technologies. However, its activities are based on the principle of financial cooperation on other legal principles. Unlike a commercial one, the cooperative bank does not do business and does not receive a profit. In this case, in most countries of the world, cooperatives have the status of non-profit organizations and are not subject to income tax and are free of many taxes and fees.

Noteworthy is that relations between shareholders and consumers are based on long-term stability and reliability, which allows accumulating significant volumes of contributions of small investors and having regular customers. Banks specialize in lending to small and medium-sized businesses of their shareholders, taking into account their needs. The main purpose of the activity is not to receive profits, but in the organization of mutual financial assistance of its members.

Sistemul bancar are o ierarhie a sistemului, o coordonare strictă a rețelei și subordonarea instituției centrale (banca centrală cooperatistă sau asociația națională a băncilor și uniunilor cooperatiste), care reglementează lichiditatea băncilor, realocă fondurile excesive și le plasează pe piețele financiare. Decizia are loc pe principiul „un membru – un vot”, care asigură egalitatea parității acționarilor și împiedică manipularea financiară.

În consecință, principalele avantaje ale băncilor cooperatiste sunt:

- solidaritatea – acordarea atenției nevoilor sociale și reinvestirea capitalului la nivel local;
- accesul la management – clienții care sunt în același timp membri ai acestuia, sunt reprezentați în structura de management și exercită controlul;
- proximitatea – proximitate maximă față de clienți datorită rețelei dezvoltate de bănci locale;
- încrederea – asigurarea relației dintre bancă și client în funcție de interesele clienților;
- flexibilitatea – adaptarea rapidă a băncilor cooperatiste la condițiile de mediu în condițiile unor schimbări constante;
- obligațiile sociale – luarea inițiativei de către bancă pentru îmbunătățirea stării clienților [5, p.108].

În Uniunea Europeană, producătorii agricoli, prin intermediul băncilor cooperatiste, au posibilitatea de a primi împrumuturi pe termen mediu și lung cu dobânzi reduse. În plus, agricultorii beneficiază de compensații parțiale prin implementarea programelor de stat și regionale. De exemplu, grație băncilor cooperatiste „Credit Agricole”, fermierii francezi primesc împrumuturi preferențiale cu scadența între 7 și 12 ani, pentru administrarea în zone naturale și ecologice nefavorabile și pentru o perioadă de 5 până la 9 ani pentru alte zone cu dobânzi reduse: de la 3,75 până la 8,25% pe an. În Austria, compensația bugetară este calculată în funcție de ratele dobânzii actuale ale băncilor în care se acordă împrumuturi. În Germania, fermierii primesc

The banking system has a system hierarchy, well-defined coordination of network and subordination of the central institution (central cooperative bank or national association of cooperative banks and unions), which regulates liquidity of banks, redistributes overbalanced funds and places them on financial markets. Decision-making takes place on the principle of “one member – one vote”, which ensures equal parity of shareholders and prevents financial manipulation.

Therefore, the main advantages of cooperative banks are:

- solidarity – paying attention to social needs and reinvesting capital at the local level;
- access to management – clients, who are at the same time members of it, are represented in the management structure and they do control;
- proximity – maximum closeness to clients due to the developed network of local banks;
- trust – ensuring the relationship between the bank and the client based on the interests of clients;
- flexibility – rapid adaptation of cooperative banks to environment conditions under regular changes;
- social obligations – the initiative, which is taken by the bank, is aimed at improving the status of clients [5, p.108].

In the European Union, agricultural producers through cooperative banks have the opportunity to receive medium- and long-term loans at low interest rates. In addition, farmers receive partial compensation for realization state and regional programs. For example, thanks to cooperative banks “Credit Agricole”, French farmers receive preferential loans with a maturity of 7 to 12 years for operating in unfavourable natural and ecological areas and for a period of 5 to 9 years for other areas at low interest rates: from 3,75 to 8.25% per annum. In Austria, budget compensation is calculated depending on the current interest rates of the banks in which loans are granted. In Germany, farmers receive preferential loans at 1.0% per annum or

împrumuturi preferențiale la nivelul de 1,0% pe an, sau prin compensarea ratelor dobânzii pentru utilizarea împrumuturilor la 4,0-7,0%, prin participarea la Programul Agrar General și Programul de Promovare a Investițiilor. Aproximativ 20% dintre agricultori folosesc împrumuturi preferențiale în cadrul programelor de sprijin agricol, pentru fermierii tineri, renovarea teritoriilor, reînnoirea rurală etc. [6].

În Marea Britanie, producătorii de mărfuri agricole folosesc serviciile unei corporații ipotecare, care include cele mai importante 5 bănci din țară. Cu ajutorul acesteia, fermierii primesc împrumuturi pe o perioadă de 5 până la 40 de ani la diferite rate ale dobânzii (fixe, variabile și combinate), determinate pe baza ratei de actualizare a Băncii Naționale. În Polonia, cooperativele primesc împrumuturi pentru o perioadă maximă de până la 15 ani, iar rata lor nu poate depăși 1,5% din cont, acceptată de la bănci la re-cont prin intermediul Băncii Naționale. Împrumutatul poate începe rambursarea după 3 ani. În Japonia, fermierii primesc de la banca cooperatistă împrumuturi pe termen scurt și lung până la 3,0% pe an, în funcție de scopul lor. De exemplu, pentru modernizarea producției se acordă împrumuturi de până la 7 ani la 1,6% pe an, în timp ce creditele pe termen scurt pot fi acordate pentru o perioadă de până la 1 an la 1,15-1,45% pe an [7].

Se arată că eficiența activității băncilor cooperative în statele membre ale UE depinde de dezvoltarea unei structuri de guvernare ierarhică pe trei niveluri, bazată pe principiul teritorial al „bănci locale → bancă regională → bancă națională”. De exemplu, în Franța, „Credit Agricole” are următoarea structură de creditare: băncile cooperatiste locale se află la primul nivel (aproximativ 3000); la al doilea nivel – băncile regionale, care unesc băncile locale (aproximativ 94); la al treilea nivel – Casieria națională de credit agricol și Federația națională de credit agricol. Prima controlează unitatea financiară a structurii în sine, emite împrumuturi de obligațiuni, investește în fondurile libere ale băncilor regionale, obține depozite de economii de la acestea, le acordă împrumuturi, iar cealaltă reprezintă interesele băncilor regionale [8, p.186].

by compensating interest rates for using loans at 4.0-7.0% through participation in the General Agrarian Program and the Investment Promotion Program. About 20.0% of farmers use preferential loans for agricultural support programs, young farmers, rural renewal, etc. [6].

In the UK, agricultural producers use the services of mortgage corporations, which include 5 leading banks of the country. With this help farmers receive loans for a period of 5 to 40 years at various interest rates (fixed, variable and combined), which are determined on the basis of the discount rate of the National Bank. In Poland, co-operatives are given loans for a maximum period of up to 15 years, and their rate cannot exceed 1.5% of the account, accepted from banks to the re-account through the National Bank. Borrowers can begin repayment after 3 years. In Japan, farmers receive from the cooperative bank short-term and long-term loans up to 3.0% per annum depending on their purpose. For example, for the modernization of production loans are given for up to 7 years at 1.6% per annum, while short-term loans may be granted for up to 1 year at 1.15-1.45% per annum [7].

It is considered that the efficiency of cooperative banks activity in the EU member states depends on the development of a three-level management structure, which is based on the territorial principle of “local banks → regional bank → national bank”. For example, in France “Credit Agricole” has the following lending structure: local co-operative banks are at the first level (about 3,000); at the second level – regional banks, which unite local banks (about 94); at the third level – the National Agricultural Credit pay desk and the National Federation of Agricultural Credit. The first controls the financial harmony of the structure itself, issues obligation loans, invests in free funds of regional banks, obtaining saving deposits from them, gives them loans, and the second – represents the interests of regional banks [8, p.186].

In Germany, the system of cooperative banks is also three-level. Lower levels are local banks that provide loans, serve farmers, place

În Germania, sistemul băncilor cooperatiste este, de asemenea, de trei niveluri. Nivelul inferior îl constituie băncile locale, care oferă împrumuturi, servesc fermierilor, fac depozite, eliberează certificate de economii și obligațiuni, încheie contracte ipotecare și asigură proprietăți. Al doilea nivel revine băncilor cooperatiste regionale, formate cu scopul de a ajuta băncile locale să-și coordoneze activitățile și să formeze un sistem de credit coerent pentru a sprijini mișcarea cooperatistă. Acestea sunt coproprietare ale diferitelor companii financiare pentru a oferi băncilor cooperatiste rurale și locale, clienților lor, acces la credite ipotecare. La nivelul al treilea, se situează Banca Centrală de Cooperare, a cărei sarcină principală constă în emisiunea de valori mobiliare, gestionarea activelor financiare lichide și punerea în aplicare a conturilor fără numerar. În total, sectorul bancar și de credit al Uniunii Cooperatiste Raiffeisen din Germania reunește 1335 de bănci cooperatiste locale cu 15,5 milioane de membri și un bilanț total de peste 576 de miliarde de euro. Aproximativ 30 de milioane de clienți folosesc serviciile bancare [9, p. 296-298].

Cel mai mare și mai puternic grup bancar din Austria este Grupul Raiffeisen Bank, care reprezintă aproximativ un sfert din totalul serviciilor bancare din țară. Sistemul de credit-cooperare funcționează la nivel local, regional și național. La primul nivel, există 560 de bănci cooperatiste cu 2300 de sucursale, în jurul cărora s-au unit 2,1 milioane de membri și circa 4 milioane de clienți. Băncile locale sunt principalii proprietari ai băncilor regionale, care operează în statele federale și formează al doilea nivel al sistemului. La al treilea nivel, acționează Banca Centrală Cooperatistă, care operează la Viena și este a treia cea mai mare bancă austriacă [10].

Sistemul de cooperare polonez este alcătuit din Banca Centrală a Uniunilor de Credit, 9 bănci regionale și 1200 de bănci cooperatiste locale. Țara a creat Fondul de garantare bancară și Fondul autorizat pentru întreprinderile mici și mijlocii. Băncile cooperatiste din Polonia au evoluat istoric pentru a oferi servicii bancare, în primul rând, agricultorilor și membrilor comunităților rurale. Deși băncile cooperatiste acțio-

deposits, issue savings certificates and obligations, make mortgage deals, and insure property. The second level belongs to regional cooperative banks, formed to help local banks coordinate their activities and form a coherent credit system to support the cooperative actions. They are co-owners of various financial companies for the purpose of providing the access to mortgage loans to rural and local cooperative banks and their clients. At the third level is the Central Cooperative Bank, the main task of which is issuing bank securities, management of liquid financial assets and the implementation of cashless payments. In total, the banking and credit sector of the German Raiffeisen Cooperative Union brings together 1335 local cooperative banks with 15.5 million members with amount of balance of over EUR 576 billion. About 30 million customers use bank services [9, p. 296-298].

The largest and most powerful banking group in Austria is the Raiffeisen Bank Group, which represents about one quarter of the total banking services in the country. The credit-cooperative system functions at the local, regional and national levels. At the first, there are 560 cooperative banks with 2,300 branches, which have 2.1 million members and about 4 million customers. Local banks are the main owners of regional banks, which operate in federal states and form the second level of the system. At the third level, the Central Cooperative Bank, that is situated in Vienna and is the third-largest Austrian bank [10].

The Polish cooperative system consists of the Central Bank of Credit Unions, 9 regional and 1,200 local co-operative banks. The Fund of Bank Guarantee and the Statutory Fund have been created in the country for small and medium enterprises. Cooperative banks in Poland have historically progressed to provide banking services, primarily to farmers and members of rural communities. Though cooperative banks act as universal, they serve the agrarian sector and rural communities at first [11, p.132].

Taking into account the specific features of functioning of cooperative banks in European

nează ca universale, majoritatea servesc sectorul agrar și comunitățile rurale [11, p.132].

Ținând cont de trăsăturile specifice ale funcționării băncilor cooperatiste din țările europene, considerăm că, în Ucraina, este necesar să se introducă un sistem de servicii financiare și de credit pe trei niveluri pentru cooperativele din zonele rurale. O astfel de oportunitate pentru crearea și funcționarea băncilor cooperatiste este prevăzută în Codul comercial al Ucrainei, Legile Ucrainei „Cu privire la bănci și activități bancare” și „Cu privire la uniunile de credit”, Conceptul de dezvoltare a sistemului de cooperare în domeniul creditului.

Codul comercial prevede că banca este o cooperativă creată de entități economice, precum și de alte persoane pe principiul teritorialității, pe baza aderării voluntare și a fuziunii contribuțiilor la acțiuni pentru activități monetare și de credit în comun. Legea Ucrainei „Cu privire la bănci și activități bancare” indică faptul că băncile cooperatiste sunt create pe principiul teritorialității și sunt împărțite la nivel local și central. Numărul minim de membri la o bancă cooperatistă locală (în regiune) trebuie să fie de cel puțin 50 de persoane. În cazul unei scăderi a numărului de membri și al eșecului băncii cooperatiste în decursul unui an de creștere a contingentului la numărul minim necesar, o astfel de bancă este suspendată prin schimbarea formei juridice sau prin lichidare. Membrii Băncii Centrale Cooperatiste sunt băncile cooperatiste locale. Funcțiile băncii centrale cooperatiste includ centralizarea și redistribuirea resurselor acumulate de băncile locale, precum și controlul activităților băncilor cooperatiste la nivel regional. Organele de conducere sunt adunările generale ale membrilor (acționarilor), consiliul și consiliul de administrație al băncii. Organul de control este Comisia de audit. Organele de conducere și de control sunt create și exercitate în conformitate cu legislația. Capitalul social al unei bănci cooperatiste este împărțit în acțiuni. Nivelul minim al capitalului social al unei bănci cooperatiste este stabilit de Banca Națională a Ucrainei în conformitate cu legislația. Fiecare membru al unei bănci cooperatiste, indiferent de

countries, we consider that it is necessary to create a three-level system of financial and credit services for cooperatives in rural areas in Ukraine. Such a possibility of creation and operation of cooperative banks is provided in the Economical Code of Ukraine, the Laws of Ukraine “About banks and banking” and “About Credit Unions”, the Concept of Development of the System of Credit Co-operation.

In the Economic Code is indicated that the bank is a cooperative, when it has been created by economic entities, as well as by other persons on the principle of territoriality on the basis of voluntary membership and unification of share contributions for joint monetary and credit activities. The Law of Ukraine “About banks and banking” indicates that cooperative banks are created on the principle of territoriality and are divided into local and central. The minimum number of participants in the local (within the region) cooperative bank must be at least 50 people. In case of reduction the number of participants and the failure of the cooperative bank within one year to increase their number to the necessary minimum, the bank is suspended by changing the legal form or liquidation. Participants of the central cooperative bank are local cooperative banks. The functions of the central cooperative bank include the centralization and redistribution of resources accumulated by local banks, as well as control over the activities of cooperative banks at the regional level. Management body is the general meeting of participants (shareholders), council and board of the bank. The control body is the Audit Commission. Management and control bodies operate and perform their powers in accordance to the Law. The statutory capital of a cooperative bank is divided into shares. The minimum level of the statutory capital of a cooperative bank must be established by the National Bank of Ukraine in accordance to the Law. Each participant of a cooperative bank, regardless of the size of its participation in the capital of the bank (share), is entitled to one vote. The profit or loss of the bank, according to the results of the fiscal year,

cuantumul cotei de participare la capitalul social al băncii (acțiuni), are dreptul la un singur vot. Câștigul sau pierderea băncii, după rezultatele anului fiscal, este repartizat între membri în funcție de mărimea acțiunilor.

În conceptul de dezvoltare a sistemului de cooperare în domeniul creditului, se precizează că scopurile urmărite la dezvoltarea sistemului sunt următoarele:

- dezvoltarea și punerea în aplicare a unui mecanism eficient de piață pentru finanțarea populației, în special, în zonele rurale, cu prioritate, în entitățile și întreprinderile mici;
- asigurarea muncii fiabile a instituțiilor financiare cât mai aproape de consumatorii de servicii financiare;
- crearea condițiilor pentru împrumuturi pe termen lung prin utilizarea instrumentelor financiare moderne și a infrastructurii pieței, care permit reducerea treptată a costului împrumuturilor.

Conceptul prevede că structura sistemului de cooperare în domeniul creditului din Ucraina trebuie să fie de trei niveluri. *La primul nivel*, se află uniunile de credit, care oferă direct servicii financiare consumatorilor – membrilor lor. Uniunea de credit este o organizație non-profit înființată de persoane fizice, uniuni profesionale și asociațiile lor, pe bază de cooperare, pentru a satisface nevoile membrilor săi, în creditarea reciprocă și furnizarea de servicii financiare, în detrimentul contribuțiilor monetare combinate ale membrilor unei uniuni de credit. În același timp, se creează condițiile legislative și instituționale necesare pentru acordarea de împrumuturi eficiente în zonele rurale, inclusiv, împrumuturile ipotecare și împrumuturile acordate întreprinderilor mici, fermelor și furnizarea de servicii pentru efectuarea plăților către membrii acestora. *Al doilea nivel* este reprezentat de băncile cooperatiste și uniunile de credit unite, care oferă uniunilor de credit oportunitatea de a accesa resursele financiare necesare atât prin redistribuirea lor în cadrul cooperării cu creditele, cât și prin atragerea de resurse adecvate din surse externe. Prin intermediul băncilor cooperatiste, pot fi efectuate refi-

is divided among the parties in proportion to the size of their share.

In the Concept of Development of the System of Credit Co-operation indicated that the further purpose of the development of the system is to:

- development and implementation of an effective market mechanism for financing the population, especially in rural areas, in particular small businesses and farms;
- ensuring the reliable operation of financial institutions as close as possible to consumers of financial services;
- creation of conditions for long-term lending with the use of modern financial instruments and market infrastructure, which allows gradually to reduce the cost of loans.

The Concept suggests that the structure of the system of credit co-operation of Ukraine should be three-leveled. At the first level there are credit unions that directly provide financial services to consumers – their members. Credit Union is a non-profit organization founded by individuals, professional associations, and their league on a cooperative basis in order to meet the needs of its members in mutual crediting and providing financial services at the expense of the combined monetary contributions of members of a credit union. At the same time, the necessary legislative and institutional conditions for efficient lending in rural areas, including mortgage lending and lending to small businesses and farms, and the provision of services for making payments to their members, are created. The second level is co-operative banks and joint credit associations, which provide for credit unions the possibility to access to the necessary financial resources in both ways: through their redistribution within the system of credit co-operation, and the attraction of appropriate resources from external sources. Through cooperative banks the processes of refinancing, diversification of risks, access to the interbank settlement system, and the provision of transfer of funds within non-bank

nanțarea, diversificarea riscurilor, accesul la sistemul de decontare interbancară și furnizarea transferurilor de fonduri în cadrul sistemelor de plăți nebancale. Instituțiile celui de-al doilea nivel al sistemului de cooperare în domeniul creditului pot forma cel de-al treilea nivel: băncile cooperatiste centrale și/sau uniunile de credit unite.

În pofida condițiilor prealabile stabile pentru crearea băncilor cooperatiste, există un număr de factori care le împiedică dezvoltarea, cele mai importante fiind:

- imperfecțiunea legislației care reglementează activitățile subiecților sistemului de cooperare în domeniul creditului, de exemplu, conceptul prevede reformarea sistemului cooperatist de nivelul doi cu prevederi oarecum incerte: este neclar – e o problemă a băncilor cooperatiste locale sau regionale;
- lipsa de conștientizare a populației cu privire la activitățile uniunilor de credit, deoarece majoritatea acestora sunt create în zonele rurale;
- incertitudine conceptuală pe termen lung;
- neadaptarea legislației interne care reglementează piața împrumuturilor cooperatiste la legislația Uniunii Europene [12].

Crearea unui sistem de credit cooperatist necesită implementarea unor măsuri organizatorice și economice. Un rol important, în acest caz, îl are statul, care trebuie să faciliteze stabilirea relațiilor de cooperare prin sprijinire legislativă și participarea directă la crearea instituțiilor cooperative. Pentru a îmbunătăți situația actuală în ceea ce privește crearea și funcționarea băncilor cooperatiste, trebuie să se efectueze următoarele modificări legislative:

- introducerea unei diferențieri a dimensiunii capitalului statutar minim pentru băncile cooperatiste în comparație cu cele comerciale; stabilirea unei norme mult mai mici pentru băncile cooperatiste, având în vedere un mic capital social inițial;
- oferirea unor condiții pentru înregistrarea băncilor cooperatiste sub forma unor societăți cooperatiste non-antreprenoriale, în conformitate cu Codul civil al Ucrainei,

payment systems can be carried out. The institutions of the second level of the credit cooperation system may form the third level-central cooperative banks and/or united credit unions.

Despite the steady preconditions for the creation of cooperative banks, there are a number of factors that restrain their development. The most important of them are:

- the imperfection of the legislation, which regulates the activities of the subjects of the credit co-operation system. For example, the Concept suggests the reform of the second-level co-operative system with somewhat uncertain provisions: it is unclear – it is a question of local or regional cooperative banks;
- too little knowledge of the population about the activities of credit unions, though most of them are created in rural areas;
- conceptual uncertainty about the long term perspective;
- non-adaptation of domestic legislation, which regulates the market of cooperative lending to the legislation of the European Union [12].

To create a system of cooperative lending we need to implement organizational and economic measures. An important role in this case is given to the state, which should promote the establishment of cooperative relations through their legislative provision and direct participation in the creation of cooperative institutions. To improve the current situation regarding the creation and functioning of cooperative banks, the following changes have to be done to the legislation:

- to make a differentiation of the size of the minimum statutory capital for cooperative banks in comparison with commercial ones, to set the norm with much smaller amounts for cooperative banks, taking into account their small initial share capital;
- to provide conditions for the registration of cooperative banks in the form of a cooperative non-business society in accor-

care funcționează pe baza principiilor de cooperare;

- atribuirea unei norme, care să asigure că, împreună cu uniunile de credit, proprietari-clienți ai băncilor cooperatiste agricole locale, pot fi producătorii agricoli și cooperativele de servicii;
- acordarea de sprijin financiar (împrumuturi preferențiale) pentru membrii sistemului bancar cooperatist și crearea condițiilor pentru concentrarea resurselor financiare ale tuturor producătorilor agricoli;
- introducerea unui regim fiscal preferențial datorită statutului non-profit al instituțiilor cooperative;
- instituirea premiselor juridice și de reglementare, pentru crearea și dezvoltarea instituțiilor cooperatiste la toate nivelurile sistemului de credit cooperativ prin pregătirea și adoptarea proiectelor de lege privind modificarea legilor în vigoare, care reglementează activitățile instituțiilor financiare din Ucraina.

Credem că, ținând cont de experiența străină, în Ucraina, este nevoie de un sistem de funcționare a băncilor cooperatiste în trei etape. În acest scop, este necesar să se adopte legea „Cu privire la băncile cooperatiste”, să se inițieze amendamente la Legile Ucrainei „Cu privire la cooperare”, „Cu privire la cooperativele agricole” și alte documente juridice, normative cu privire la temeiul juridic și mecanismele de funcționare a acestora în zonele rurale. Ca urmare, activitățile băncilor cooperatiste vor permite satisfacerea nevoilor cooperativelor de servicii în împrumuturi pe termen mediu și lung, prin care vor putea să își formeze propria bază materială și tehnică și să ofere servicii de înaltă calitate membrilor lor.

Concluzii

Astfel, cooperativele de servicii, pe lângă activitățile lor în domeniul agriculturii, împreună cu autoritățile administrației publice locale, pot rezolva problemele dezvoltării comunității rurale pe baza parteneriatului public-privat. Băncile cooperatiste pot acționa ca un instrument puternic de creditare financiară a activităților lor. Pentru funcționarea eficientă a băncilor cooperatiste, este

dance with the Civil Code of Ukraine, which operates on the basis of cooperative principles;

- to do the norm that, along with credit unions, the agricultural producers and service companies can be owners-clients of local agricultural cooperative banks;
- provide financial support (preferential lending) for participants in the cooperative banking system and create conditions for the concentration of financial resources of all agricultural producers;
- to make a tax discount due to the non-profit status of cooperative institutions;
- to provide normative and legal preconditions for the creation and development of cooperative companies of all levels of the cooperative credit system, having made the preparation, adoption and making the amendments to the laws, which makes the regulation in the activities of financial institutions in Ukraine.

We believe that, taking into account foreign experience, a three-level system of functioning of cooperative banks in Ukraine needs to be formed in stages. To this end, it is necessary to adopt the law “About Cooperative Banks”, initiate amendments to the Laws of Ukraine “About Cooperation”, “About Agricultural Cooperatives” and other normative legal documents on the legal basis and mechanisms for their functioning in rural areas. As a result, the activities of cooperative banks will enable to meet the needs of cooperative companies in medium and long-term loans, through which they will be able to form their own material and technical base and provide high-quality service to their members.

Conclusions

Thus, cooperative services, in addition to their activities in the field of agriculture, together with local self-government authorities are able to solve problems of rural community development on the basis of public-private partnership. Cooperative banks can act as a powerful tool for financial and credit provision of their activities.

necesară crearea unui sistem pe trei niveluri. Abordarea sistemică a formării sale la nivel local, regional și național va genera un efect sinergetic în rezolvarea problemei creditării cooperativelor de servicii. În viitor, activitatea băncilor cooperatiste va contribui la reducerea sarcinii asupra bugetului de stat, care, în prezent, compensează o parte din rata de împrumut acordată în cadrul programelor de stat și regionale. În același timp, autoritățile publice trebuie să faciliteze formarea unor mecanisme efective pentru activitatea băncilor cooperatiste prin perfecționarea și modificarea actelor normative existente.

For the effective functioning of cooperative banks, it is necessary to create a three-level system. The system approach to its formation at the local, regional and national levels will give a synergistic effect in solving the problem of lending to cooperative companies. In the future, the activities of cooperative banks will help reduce the pressure on the state budget, which is currently covering the part of the loan rate on loans under state and regional programs. At the same time, public authorities should promote the formation of effective mechanisms of cooperative banks' activities by developing new ones and amending existing regulatory legal acts.

Bibliografie/Bibliography:

1. ПРИЛІПКО, С. М. *Обслуговуюча кооперація як важливий елемент комплексного розвитку сільських територій в умовах децентралізації влади* / С. М. Приліпко // *Право та державне управління*. – 2018. - № 2(31), том 2. – С. 134-139.
2. Про схвалення Концепції реформування місцевого самоврядування та територіальної влади в Україні: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 01.04.2014 р. №333-р [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua>
3. KALAITZIS, P. (2015). *Developments in EU agri-cooperatives*. Copa-Cogeca, Rapla, Estonia. – Access mode: http://epkk.ee/wp-content/uploads/2015/03/Cogeca_Developments-of-agricultural-cooperatives-in-the-EU.pdf
4. КАЛЮЖНА, Ю.В. *Створення кооперативних банків як спосіб подолання кризи у банківській системі України* / Ю.В. Калюжна, С.О. Якименко // *Сучасні проблеми економіки і підприємництва*. Випуск 20, 2017. – С. 150-157.
5. НЕДІЛЬСЬКА, Л.В. *Кооперативні банки в ЄС та вітчизняні реалії* / Л.В. Недільська // *Кооперативні читання: 2018 рік: матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. (м. Житомир, 1 червня 2018 р.)*. – Житомир: ЖНАЕУ, 2018. – С. 105-109.
6. ОЛІЙНИК Д.С. *Фінансова підтримка сільськогосподарського виробництва у зарубіжних країнах* / Д.С. Олійник // *Фінанси України*. – 2002. – № 6. – С. 72-79.
7. PRYLIPKO, S.M. (2018), “Światowe doświadczenie administracji publicznej w zakresie rozwoju kooperacji i stosunków kooperacyjnych”, *Dziennik prac naukowych “Nauka i studia”*, vol. 6 (186) Sek. “Zarządzanie”. – Przemysl, Poland. – pp. 3-13.
8. ЦИГАН, Р. М. *Основні умови розвитку агропромислового комплексу України на інноваційній основі* / Р. М. Циган, А. О. Кравченко // *Бізнес Інформ*. – 2013. – № 5. – С. 184-188.
9. ЗІНОВЧУК, В. В. *Організаційні основи сільськогосподарського кооперативу* / В. В. Зіновчук. – 2-ге вид., доп. і перероб. – К. : Логос, 2001. – 380 с.
10. ПАНТЕЛЕЙМОНЕНКО, А.О. *Аналітичний огляд системи кооперативних банків Австрії у контексті світової фінансової кризи* // *Вісник Полтавської державної аграрної академії* - № 2 – 2010. – С. 146-151.
11. SIUDEK, T. *Polish cooperative banking sector in the face of systemic transformation and European integration in agriculture* / T. Siudek // *Agric. Econ.* – Czech, 56. – 2010(3). – P. 116-134.
12. Про схвалення Концепції розвитку системи кредитної кооперації: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 07.06.2006 № 321-р. URL: <https://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/321-2006-p>.